

gu. Potres je uničil dva velika svetilnika ob morju. Obmorsko mesto Nelson je odrezano še danes od prometa, ker je bil zasut Bullerjev zaliv. Pri letošnji nesreči so nastali v zgoraj omenjeni razdalji novi vrelci, iz katerih bruhajo podzemeljski ognjeniki vrelo paro, žveplo ter blato. Pojavilo se je no-

vo 12 km dolgo jezero. Cvetoča naselbina Karamea z 2000 prebivalci je popolnoma izginila s površja. Obseg junijske nesreče še ni raziskan, ker se nikdo ne upa v od potresa obiskane pokrajine, kjer se še sedaj razlega votlo podzemeljsko gromenje in bobnenje.

Kako vladajo boljševiki na Ruskem.

III.

Življenje ruskega delavca.

Sovjetska vlada izjavlja, da je proletarska in da vlada v imenu delavcev. Vsled tega bi smeli sklepati, da bodo delavci pod boljševiki srečni in zadovoljni. Toda g. Dujé piše v svoji knjigi: »Z dokazi v rokah ugotavljam nasprotno: ruski delavci so najbolj tlačeni, v največji meri izrabljeni in najnesrečnejši ljudje.« Mišljenje ruskih delavcev je v obče protikomunistično. Glavni predmet ruskega delavca se brezuslovno vrti okrog plače, ki jo ima dandanes in ki jo je imel pred revolucijo. Ako vas delavec pozna in ima zupanje do vas, le skušajte ga odkritosrčno vprašati. Odgovoril vam bo prihčno tako: »Izjavljam vam, da je ruski delavec pred revolucijo slabo živel; toda, bratec, jaz sam sem jedel, dokler se nisem nasitil, in sem preživel vso svojo družino. Otroci so hodili v šolo. Danes mi pravijo: oblast je v vaših delavskih rokah. Danes so delavci na vladi. Ali malo imam od te oblasti, pod katero je delavec prvi, ki umira lakote.« In tedaj morete poslušati dolgo vrsto njegovih tožb. Slišali boste, da v nobeni deželi na svetu nimajo delavci tako žalostnih življenjskih pogojev kot v sovjetski Rusiji. G. Dujé navaja tu več izgledov. Jaz priobčujem le enega: Poznal sem delavca Pavla K . . . , kateri je delal v Donski tovarni tobaka »Asmolov«, ki je bila nacijolizovana in prekrščena v »Roza Luksenburg«. Z njim sem imel stike že od leta 1911. Pravil mi je:

»Danes prejemam mesečno plačo 58 rubljev-črvoncev (okrog 1500 Din). Toda, ko pride dan izplačila, mi pri blagajni pokažejo vpisek raznih dobitkov, kateri se imajo odtegniti od plače. Odtegujejo mi znesek za profesionalno zvezo, naročnino na liste, prispevek za rdečo mednarodno pomoč, za brezposelne na Angleškem itd. Po vseh odbitkih prejemam mesečno 40 do 45 rubljev-črvoncev. Ako pa človek proti temu ugovarja ali, če izjavi, da mu ni za liste, ker jih ne čita, ga napode iz tovarne ali ga celo zapro. Taka usoda je doletela moje tri prijatelje. Odpustili so jih, a komunistična zveza v tovarni je zabranila, da jih nikjer niso smeli zaposliti.«

»Vzamem torej onih 40 rubljev-črvoncev. Kaj naj kupim zanje? Pred revolucijo sem prejemal 65 rubljev in so mi izplačali vse do zadnje kopejke. Bila je to zlata doba. Vse je bilo bolj poceni. Funt (400 g) belega kruha je stal 3 kopejke, danes 10 ali 11, a črni kruh 6 kopejk. Surovo maslo, katero je stalo funt 20 kopeik, stane danes 1 rubel.

Cene obleke so nedosežne. Kako naj živim s 40 rublji? Jadno in grenko je delavčevo življenje v Rusiji. Naj gre brez sledu ta zoperna »delavska oblast«, pod čegar upravo ruski delavec proklinja dan, ko ga je rodila mati. In komunisti so še predrzni, da pravijo, da delajo za delavce.

»Ko so nas potrebovali za časa revolucije, so nam pripovedovali: »Stanovali boste v bogataških palačah, vse bo vaše.« Lepe so naše današnje palače. Pred revolucijo sem plačal za sobo 10 rubljev mesečno in se dalje nisem za ničesar brigal. Danes plačam 8 rubljev, a poleg tega še plačam za vodo, za kanalizacijo in bogve za kaj še 5 do 10 rubljev, tako da so mi stroški skoraj dvakrat večji kakor prej.«

Posebno beden je položaj ruskih rudarjev. Rudarji živijo v barakah, katere se utegnejo vsak trenutek podreti in katere jih ne varujejo pred dežjem in pred snegom. Več družin živi skupaj. Videl sem male sobe, komaj dosti velike za dve osebi, a je stanovalo v njih 9 do 20 delavcev. Drugi živijo v jamah pod zemljo kakor predzgodovinski človek. Moški in ženske spijo skupaj kakor živali. Spolne bolezni se širijo. Nekega dne je prišlo v Rostov 200 žensk-rudarjev, katere so poslali iz Donca. Nastanili so jih v stari kartonažni tovarni, v Suvorovskoj ulici h. št. 19. Čez tri tedne jih je prišla obiskat zdravnica, gospa N. Perelman, ki je v službi v komisarijatu za zdravstvo. Ta je ugotovila, da samo šest odstotkov teh delavk ni imelo spolnih bolezni.

Še nekaj o manifestacijah ruskih delavcev. Tujci, kateri se vračajo iz Rusije, opisujejo veličastne delavske manifestacije proti kapitalistični francoški politiki v Siriji in Maroku, proti posredovanju velesil na Kitajskem, proti angleški protisovjetski politiki itd. Ker se teh manifestacij udeležuje ogromno število delavcev, tujci res mislijo, da imajo boljševiki ruski narod za seboj. Zakaj se delavci udeležujejo teh prireditev? Radi tega, ker je njihova udeležba na manifestacijah obvezna. Te obvezne udeležbe se oprosti le tisti, ki prinese zdravnikovo spričevalo. Ako delavec brez vzroka izostane, se takoj zapiše v črno knjigo dotičnega podjetja, kjer je zaposlen. Ako se tak izostanek ponovi, se uradnik ali delavec takoj odpusti iz službe. Ta vrsta pritiska na delavce je v navadi v vsej boljševiški Rusiji. Sploh sovjeti z vso silo izrabljajo težki položaj ruskega delavca, da bi v inozemstvu mislili, da je ruski narod na njihovi strani.

Ker sovjeti nimajo strokovno izobraženih delavcev, vabijo specialiste iz raznih evropskih dežel v Rusijo. Toda

taka služba se odsvetuje, ker le mnogi taki specialisti so doživeli žalostne skušnje. Navajam en zgled. Mlad Anglež z imenom Edvard Remington, mehanik, izvrsten poznavalec svoje stroke, je bil pozvan maja leta 1925 kot specialist za dizelmotore v tovarno za svilo v Moskvi. Upravitelj tovarne ga je zelo cenil, a padel je v nemilost holjševiške zveze. Prijeli so ga in zaprli. Gotove smrti ga je rešilo le posredovanje njegove vlade. Kot zločinca so ga spremili do meje. Ta gospod Remington je pisal g. Dujé pismo, v katerem so tudi te-le besede: »Opazil sem, da večina ruskih delavcev ne mara sovjetske oblasti in da goji očevidno mržnjo proti komunistom. Ti so se polastili najvišjih mest in prejemajo večjo plačo kot drugi delavci. V oni delavnici, kjer sem bil zaposlen jaz, so komunisti pili, lenarili in izdajali naredbe, a delavci so trpeli in delali kot živina.« G. Dujé sklepa to poglavje z besedami: »Kar se mene tiče, moram še enkrat potrditi in ugotoviti, da delavec v sovjetski Rusiji živi v strahovitih življenjskih odnosajih. On je predmet nečuvane mrcvarenja in mučenja, katero vrši nad njim vlada, katere se imenuje vlada »delavcev in kmetov«. Proletarci vseh dežel, zedinite se radi borbe proti najstrašnejšemu sovražniku: proti komunizmu!«

*

Nekaj o razvoju „Zeppelina“.

Danes od celega sveta slavljeni »Zeppelin« je izum že umrlega nemškega grofa Zeppelina.

Grof Zeppelin je bil prvotno oficir. Prvič se je začel zanimati za zrakoplovbo, ko se dvignil v zrak v Ameriki leta 1862 na balonu, ki je bil pripravljen za vojno opazovanje ameriškega generala Mac Chellana. Kot nemški oficir je proučeval Zeppelin opazovalno delo balonov leta 1871, ko je oblegala nemška armada Pariz. Leta 1874 je izdal nemški vrhovni poštar Stephan razpravo pod zaglavjem »Svetovna pošta in zračna ladja«. Omenjena razprava je grofa tako navdušila, da je naslovil na württenberškega kralja spomenico. V tej razlaga raziskovanje zemlje in posebno severnih pokrajin s pomočjo zračne ladje. Istočasno, ko je razmišljal Zeppelin o ustvarjenju z lahkim plinom napolnjene zračne ladje, so se Francozom in Avstrijcem bradko ponesrečili vsi tozadevni poskusi. Ravno prvotna ponesrečenja z zračno ladjo so prestrašila vse merodajne kroge evropskih držav. Zeppelin se je obračal kot oficir zastoj na nemško vojno ministrstvo, da bi mu omogočilo udeležitev od njega spočetega izuma. Voditelji nemške države in strokovnjaki so se smejali Zeppelinovemu načrtu kot lepim — a nedosegljivim sanjam.

Razočaran nad gluhimi ušesi vojaških osebnosti se je odpovedal grof vojaškemu poklicu in osnoval leta 1898 delniško družbo. Namen družbe je bil zbrati denar, s katerim se bo zgradil prvi zrakoplov.

Prva zrakoplovna delavnica je bila

otvorjena v Friedrichshafnu ob Bodenskem jezeru, kjer je še danes izhodišče najbolj modernega »Zeppelin«. V to delavnico je zabil neumorni grof celo svoje premoženje.

Med Zeppelinovimi prvimi pomagači so bili še danes živeči inženjer: Kober, ravnatelj družbe dr. Colman in nadinženjer dr. Dürr. Sedanji vodja »Zeppelin« dr. Eckener je bil prvotno eden najbolj zagriženih grofovih nasprotnikov. Še le pozneje se je spreobrnil in se posvetil iznajdbi.

Prvi polet je poskusil »Zeppelin« nad Bodenskim jezerom 2. julija 1900, ki se je obnesel dobro.

Dne 1. julija 1908 se je upal grof z zrakoplovom od Bodenskega jezera v Švico. Polet se je posrečil, a nikdo ni imel zaupanja v iznajdbo.

Dne 5. avgusta 1908 je zadela zračno ladjo po dolgi vožnji nesreča eksplozije, a brez človeških žrtev. Pri vseh dosedanjih poletih od začetka do danes ni pri »Zeppelinu« nikdo ponesrečil smrti.

Naslednje številke naj na kratko pokažejo, kako se je spreminjal Zeppelinov zrakoplov glede dolžine in širine trupa od prvega pojava do danes. Prvi »Zeppelin« leta 1900 je bil dolg 128 m, v premeru 11.7 m. II. leta 1908 dolg 130 m, premer 13.6 m. III. leta 1913 dolg 158 m, premer 16.6 m. IV. leta 1915 dolg 163.5 m, premer 18.7 m. V. leta 1916 dolg 198 m, premer 23.9 m. V. leta 1917 dolg 226.5 m, premer 23.9 m. VII. leta 1919 dolg 120 m, premer 23.9 m. VIII. leta 1923 dolg 200 m, premer 27.64 m. IX. leta 1928 dolg 236.6 m, premer 30.5. S tem zadnjim je bil srečno končan najkrajši polet okoli sveta.

*

Tobak in pipa.

Kakor znano, je dobila Evropa tobak iz Amerike. Ko je odjadral Kolumb po odkritju predamerikanskih otokov nazaj v Španijo, je pustil na otoku Haiti kot zaupnika svojega spremljevalca samostanskega brata Romana Pane. Ta je prvi beležil, kako sedejo Haitčani krog ognja in pušijo iz pipe neko posebno zelišče.

Iz otoka Haiti je romala tobačna rastlina najprej v Španijo ter na Portugalsko.

Velike zasluge za razkritje raznih tobačnih vrst ima Anglež Walter Raleigh, ki je zanesel kot prvi iz Amerike v Evropo krompir. Omenjeni Anglež je odkril ameriško pokrajino Virginijo, odkoder imajo smodke viržinske svoje ime. Tam so bila razna indijanska plemena udana pušenju iz pipe. Anglež je popisal, kako posedajo Indijanci krog ognja in od ust do ust roma takozvana »pipa miru«. Prve indijanske pipe so bile izrezljane iz kamna Cortlinit, kojega so dobivala indijanska plemena iz krajev med severoameriškima rekama Mississippi in Missouri. Kamenite pipe so bile lepo barvane in se je pušilo iz njih iz dolgih lesenih cevč.

Kako dolgo so pa že pušili Indijanci pred prihodom Evropejcev, ni znano. Že ogenj je za človeka nekaj privla-

čnega. Se ne smemo čuditi, ako se je hotel Indijanec igrati z ognjem, ki mu je tlel dolgo v kameniti pipi. Da ogenj iz pipe in dim nista pekla, ju je ublažil brihtni Indijanec potom lesene cevke. Vsekako je bila pipa prvi način uživanja tobaka.

Iz Španije in Portugalske so dobili tobak Francozi. Največ zasluge za zasačenje tobaka med Francozi ima francoski poslanik v Lissabonu Janez Nicot.

Znameniti rastlinar Linne je imenoval po omenjenem poslaniku strup, ki ga vsebuje tobak »nikotin«. To ime se je ohranilo do danes.

V dobi 30 letne vojne je razneslo vojaštvo tobak po Nemčiji. Najprej se je pojavilo pušenje v nemškem mestu Augsburg. Španci, Portugalci, Francozi in Nemci so rabili tobak poleg pušenja tudi kot zdravilno sredstvo.

Po zgledu Amerike je tudi Evropa duhan pušila iz pipe. Prvotna indijanska pipa se je seve v Evropi izpopolnila in njena oblika se spreminja do danes. Iz prvotnega pušenja iz pipe so se razvile cigare, cigarete in šnitanec i. t. d.

Tobak je imel skraja tudi hude nasprotnike. Duhovščina je s prižnic skozi desetletja prepovedovala ljudem tobak. Ostri nastopi proti uživanju tobaka so mu pripomogli do razširjenja po celem svetu, med vse narode in sloje.

*

Indijansko maščevanje.

Španec Santiago Rosales je zapustil iz neznanega vzroka svoje prvotno bivališče v okolici južnoameriškega mesta Lima. Preselil se je s svojo lepo hčerko Luc na bolj v hrihah ležečo posest, ki se imenuje Hacienda Tambo Chico. Španec je bil zelo bogat posestnik in lakomen po denarju. V bližini njegovega bivališča je indijanska trdnjava Huaca Grande. Trdnjava hrani grobišča skozi sto in stoletja po kulturi slovitih Inka-Indijancev. Ta grobišča so še za današnje Indijance svetost, katere se ni drznil nikdo dotakniti, kaj še le onečastiti ali celo oropati.

Prvotni Inka-Indijanci so izdobilili krog trdnjave Huaca Grande v granitne skale grobove z dolgimi hodniki. Svojim umrlim vladarjem so polagali v grob: zlate posode, orožje in druge dragocenosti. Znamenite prednike so hranili v razkošnih grobovih kakor stari Egipčani kot mumije. Po odkritju Amerike so se vrgli zlata lačni Španci na Inka dragocenosti, a grobišča se niso upali dotakniti.

Še le pred kratkem se je začel zanimati za Inka grobove omenjeni Španjol s svojo hčerko. Ne meneč se za indijansko svetost, je udril v grobove in odnašal iz njih sto in stoletne mumije, zlate posode in sploh znamenitosti. Naropane reči je hranil na svoji posesti, da bi jih razkazoval prijateljem.

Indijanci se niso upali upreti roparju, ker je bil mogočen in znan po brezobzirni surovosti. Zatekli so se k svoji znameniti čarovnici z imenom Tomasa. Po njenem maščevalnem načrtu so se ravnali in to se je zgodilo tako-le:

Nekoga dne sta se oglasila pri Rosalesu dva najstarejša indijanska odposlanca. Prosila sta ga v imenu indijanskih plemen, naj pusti v miru grobove njihovih prednikov, ki so jim najsvetejši spomin. Surovina ju je povabil v veliko dvorano. Tukaj so ležale po raznih kotih indijanske mumije in zlati zakladi. Ko jima je razkazal naropano, je pustil oba pretepsti z bičem ter ju spodil.

Nekaj dni za tem sta se pojavila pri Špancu dva druga Indijanca. Zaupala sta mu, da sta pripravljena mu izdati grob, v katerem počiva ter ga čuva bogzna kedaj umrla Inka princezinja. Mumija princezinje je v najbogatejši obleki, krog nje in pod njo — neizmerni zakladi zlata, biserov in sploh dragocenosti. V brezsrčnem lakomnežu se je zbudil pohlep. Sledil je Indijancema. Vodila sta ga proti starim Inka grobovom. Po preteku dveh ur so prišli po podzemskih hodnikih do kamenite plošče. Ko so jo odstranili, so stopili v dvorano, koje tla so bila posuta s človeškimi lebanjami. Iz te dvorane se je začel hodnik s čarobno lepo votlino, ki je ki je čuvala mumijo princezinje in starodavne zaklade. Že od daleč je bil videti blesk zlata ter draguljev. Na sredini neizmernega bogastva je stala ženska mumija.

Lakomni Španec je kar drgetal pri pogledu na bajno indijansko grobišče. Gnalo ga je le naprej mimo zlata k čudoviti mumiji, pred katero je obstal. Ko je pogledal stoječo princezinjo od glave do nog, je kriknil, kakor bi ga kdo sunil z nožem v srce.

Valjal se je potle, tulil od bolesti, spremljevalca sta zrla mirno na grozno razočaranega lakomneža. Čez precej časa se je opomogel toliko, da je zbežal iz grobnice in proti domu. Par dni zatem je zblaznel in umrl kot blaznež.

— — —

Indijanci so mu bili iz maščevanja ugrabili edinega otroka — krasno in od vseh oboževano hčerko Luc. Umorili so jo, spremenili v mumijo, jo oblekli v starodavno obleko Inka princezinje in jo postavili v skrivnostno in z vsem megočim bogastvom prenapolnjeno grobnico. Groboskrunitelj je spoznal v mumiji svojo lastno hčer in ta pogled in zavest indijanskega maščevanja sta mu oropala pamet. Kaj so mu pomagali nakopičeni zlati zakladi, ko pa je umrl brez dediča kot z blaznostjo kaznovani ropar indijanskih grobov.

„A njega ni...“

Je povest iz svetovne vojne. Izšla je komaj pred enim mesecem pa je razširjena že po celi Sloveniji.

Ali jo že imate?

Dobi se v obeh Cirilovih knjigarnah v Mariboru, v knjigarnah v Celju in Ptujju ter pri pisatelju Francu Kolencu (kaolancu v Murski Soboti). Stane brez poštnine broširana izdaja samo 15.— Din, vezana pa 22.— Din.

